

DENNIS BRINKEBACK:

Att bryta tystnaden

Denna artikel försöker spegla debattklimatet på ett statligt verk. Trots att många anställda är välutbildade akademiker vågar de inte delta i samhällsdebatten med tanke på sin karriär. Cheferna gör det inte och uppskattar inte heller att deras underordnade skriver i dagstidningarna. Vid kaffepauserna på arbetsplatsen har socialisterna problemformuleringsprivilegiet. Tar någon av de borgerliga arbetskamraterna upp tex löntagarfondsfrågan vill socialisterna inte debattera denna. De vill tydligen att vi skall byta samhällssystem utan att föra en debatt om det, skriver författaren.

Dennis Brinkeback är jur kand och anställd på riksförsäkringsverket.

I Sverige är över en miljon anställda i den offentliga sektorn. I relation till folkmängden är detta antal offentliganställda unikt för västvärlden. Bland de många offentliganställda finns det 10-tusentals välutbildade människor som jurister, samhällsvetare, läkare m.fl. Detta borde innebära att de offentliganställda hade en framträdande plats på tidningarnas debattsidor. Så är emellertid inte fallet. Det råder – med några få undantag – nästan total tystnad från en grupp som borde delta i debatten. Tidningarnas debattsidor domineras i stället av politiker och en och annan nationalekonom.

Det som för min del bidrog till att jag bröt tystnaden och gick ut i den allmänna debatten var en vaknande insikt om att mitt ämnesområde i högsta grad var något som allmänheten borde få vara med och få information om. Som statstjänstemän är vi ju allmänhetens tjänare. Och frågor som exempelvis etableringskontroll av tandläkare och kostnadsjämförelser mellan privattandvård och folk-tandvård skall inte bara diskuteras i slutna rum på riksförsäkringsverket. Reglerna har förhoppningsvis inte tillkommit för att tillfredsställa centralbyråkrater. Debatten och informationen bör därför ut till den allmänhet reglerna är tänkt för.

För att bidra med att klarlägga orsakerna till den rådande tystnaden från akademikernas sida skall jag här med utgångspunkt från mina egna erfarenheter försöka spegla debattklimatet på ett verk inom den centrala statsförvaltningen – riksförsäkringsverket. Jag tror att det är viktigt att klarlägga hur det förhåller sig med akademikernas interna debatt på en arbetsplats. Kanske kan "fikarumsde-

batten" eller bristen på sådan debatt hjälpa till att förklara tystnaden i den allmänna debatten från de offentliganställdas sida.

I kafferummet

När jag för några år sedan arbetade som tingsnotarie på en liten tingsrätt diskuterade vi bland notarierna lämpligheten av att gå ut i den allmänna debatten med synpunkter på lagstiftning, kriminalvård m.m. Inställningen bland dessa jurister var att det inte var lämpligt för en domstolsjurist att engagera sig i debatten. "Den som vill förändra samhället får väl arbeta politiskt". Den interna debatt-diskussionen i kafferummet som förekommer handlade mera om intressanta rättsfall än om behovet av att ändra lagstiftningen. Politik diskuterades inte så mycket. Måhända berodde det på att jurister är en så homogen grupp med konservativa värderingar. Det är svårt att få debatt när alla i grunden är eniga.

Efter tingsmeriteringen började jag arbeta på riks försäkringsverket. Den sektion som jag nu arbetar på handlägger frågor som rör tandvård – där den kontroversiella delen är etableringskontroll av tandläkare – privatläkarvård och sjukvårdande behandling. Sektionen har 15 anställda. Både tandvårds- och läkarvårdsområdet är ju områden som på de senaste åren varit föremål för en intensiv debatt. I frågan om det nyligen genomförda Dagmarförslaget har emellertid inte någon från vår sektion deltagit i den öppna debatten. Detta trots att det här finns mycken kunskap och värdefulla synpunkter i ämnet.

Sektionen som jag arbetar på har som

sagt 15 anställda. Samtliga akademiker. Juristerna är här emellertid i minoritet. De flesta är samhällsvetare med en fil kand-examen. I fråga om politisk hemhörighet har majoriteten borgerliga värderingar. 5–6 är socialister dvs socialdemokrater eller står till vänster om socialdemokraterna. Denna sammansättning av personalen borde ju borga för en intensiv och givande debatt om allsköns ämnen under kafferasterna. Så är dock inte fallet. Det utvecklades ett mönster som jag har hört är ganska vanligt på många arbetsplatser. Tre av socialisterna skaffade sig det så kallade problemformuleringsprivilegiet. Det var dessa som var aktivast under kafferasterna och bestämde vad som – när man diskuterade politik – skulle diskuteras. Debatten skulle handla om de förödande "marknadskrafterna", "det usla samhällssystemet i Amerika" eller företagarnas skatteflykt.

Socialdemokraterna vill att vi skall byta samhällssystem utan att ens föra en debatt om det.

Efter att ha lyssnat en tid på sådana utläggningar började jag gå in i debatten och bemöta vad som sades. Jag kände mig emellertid ganska ensam som försvarare av borgerliga värderingar. Mina borgerliga vänner föredrog för det mesta att sitta tysta i stället för att gå i polemik med socialisterna. Jag försökte då i stället att själv ta upp de ämnen som jag tyckte borde diskuteras såsom löntagarfonder, den offentliga sektorns expansion, kommunismen m.m. Till min förvåning upptäcker jag nu att socialisterna

som var så debattlystna i andra ämnen nu ville ha största möjliga tystnad. När det gäller löntagarfonder är ju detta något som också visat sig i den allmänna debatten. Socialdemokraterna vill att vi skall byta samhällssystem utan att ens föra en debatt om det.

Men nu tillbaka till mina borgerliga kamraters tystnad. Varför deltar de inte i debatten? Dem jag talat med säger att de inte kan tillräckligt mycket om exempelvis löntagarfonder för att delta i en debatt. Många tycker också att det är "jobbigt" att delta eftersom konfrontationen kan bli hård. Det ligger säkert något i detta. Med en förklaring till tystnaden tror jag också ligger i vår borgerliga uppfostran. I många borgerliga hem talar man inte om politik. Det anses inte "fint". Måhända har också ett över 40-årigt socialdemokratiskt regeringsinnehav så kollektiviserat och passiviserat oss att vi inte vågar framhålla våra borgerliga ideal utan kanske till och med skäms för dem. Om det är så, är det viktigt att vi bryter denna tendens och åter börjar debattera. Vi behöver inte skämmas för att vi tror på marknadsekonomi, allmän rösträtt och individens skydd mot staten. Det är tvärtom åsikter att vara stolt över.

Jag nämnde i inledningen att en bidragande orsak till att jag – för ca 2 år sedan – gick ut i den offentliga debatten var att jag tyckte att det jag erfor i mitt arbete i högsta grad angick den allmänhet jag betjänade. Kanske bidrog också svårigheterna att få en intern debatt på riks försäkringsverket. Jag skall nu gå in på reaktionerna på de artiklar som jag skrev – framförallt i Svenska Dagbladet – om etableringskontroll av privattandläkare.

Jag föreslog där bl a att etableringskontrollen borde avskaffas. Vidare gjorde jag en kostnadsjämförelse mellan folktandvården och privattandvården som utföll till privattandvårdens fördel.

Iskall tystnad

I mina mest optimistiska stunder trodde jag att reaktionen inom riks försäkringsverket på mina artiklar skulle bli positiv. Jag hade gärna tagit kritik på de delar i det jag skrev som man tyckte var fel eller tveksamt. Men debatten som sådan borde ju om det stod rätt till uppmuntras.

Av chefer och en del experter på tandvårdsområdet bemöttes jag emellertid med iskall tystnad. Man ignorerade artiklarna helt. Till saken hör då att jag med samma personer i åratal har deltagit i konferenser, otaliga sammanträden och sammankomster om etableringsregler och tandvård. Jag kunde samma dag eller dagen efter mina debattartiklar sitta med min byråchef och diskutera tillämpningsfrågor i etableringsärenden utan att han med ett ord berörde mina artiklar. Han har heller aldrig under de år jag deltagit i den offentliga debatten kommenterat detta. Vad är då orsaken till detta märkliga beteende? Beträffande en del tandvårdsexperter och chefer gäller säkerligen samma fenomen som jag nämnt tidigare. Eftersom de är socialdemokrater vill de inte ha någon debatt om regeringspolitiken. Speciellt inte när den blir ifrågasatt. Tystnaden från denna grupp var väntad.

Reaktionen från övriga chefer – dvs chefer som jag vet delar mina åsikter när det gäller etableringskontroll – gör mig mer konfunderad. Vad ligger bakom att

dessa inte vill ha någon debatt? Inte ens om synpunkterna i en artikel stämmer med deras egna värderingar. Funderingar i frågan har lett mig till insikten att det kan röra sig om framförallt två förklaringar. Dessa chefer vill inte stöta sig med representanter för regeringspolitiken. Om deras underlydande kritiserar regeringspolitiken kan chefen få påstötningar från politikerna. Cheferna vill för att inte skada den egna karriären vara följsamma mot fursten Staten. En annan förklaring skulle kunna vara Jantelagens bud: Du skall inte tro att du är något. Du skall inte tro att du är klokare än vi. Du skall inte tro att du kan lära oss något osv.

De personer som alltså borde reagera positivt på debatt vill inte ha någon debatt. Själva går de inte ut i någon debatt av rädsla för att stöta sig med statsmakten. Och går de inte själva ut i debatten så vill de heller inte att någon annan gör det. Detta är några av de orsaker som jag tycker verkar rimliga.

Den märkliga reaktion jag här beskrivit har emellertid bara stärkt mig i övertygelsen att jag handlar riktigt när jag trots motstånd i deltar i debatten.

Befogad rädsla?

Jag har nu redogjort för de negativa följderna av mina artiklar om tandvård och etableringskontroll. Men jag har även positiva erfarenheter. Efter artiklarna fick jag telefonsamtal från tandläkare och andra i hela landet som uppskattade det jag skrev. Mina första artiklar medförde också att jag började skriva i flera tidningar inte bara om tandvård utan även i ämnen som löntagarfonder, frihet,

den offentliga sektorns expansion m.m. Det kan i början vara svårt att få artiklar placerade som handlar om annat än juridiska specialområden man arbetar i. Lyckligtvis har jag emellertid kunnat övertyga om att jag även kan skriva om dessa ämnen.

De går inte ut i någon debatt av rädsla för att stöta sig med statsmakterna.

Även mina närmaste arbetskamrater – både de som arbetar med tandvårdsfrågor och de som arbetar med andra frågor – har uppmuntrat och stött mig. Många har också undrat: Hur vågar du skriva kritiska artiklar i dagspressen? Denna fråga säger kanske mer än något annat om anledningen till att mina kamrater och så få akademiker inom andra myndigheter skriver artiklar i pressen eller på annat sätt deltar i den offentliga debatten. Frågan, "Hur vågar du?" säger oss något om debattklimatet i statsförvaltningen. Vad jag har gjort anses inte vara tillåtet. Jag har sedan i diskussioner med mina kamrater försökt att komma underfund med rädslan de känner för att delta i den offentliga debatten. Det är ingen som tror att de som i Sovjet skulle bli avskedade från arbetet eller att barnen skulle bli trakasserade i skolan om föräldrarna för fram synpunkter som inte stämmer med regeringspolitiken.

Men vi befinner oss alla i en befordringssituation och varför skulle man överhuvudtaget riskera en eller flera lönegrader bara för att skriva några artiklar. Att man verkligen riskerar att förlora

i befordringshänseende verkar alla vara eniga om. Och varför skulle man riskera det. Det gäller ju inte bara din egen välfärd utan också din familjs.

Det jag här beskrivit ger alltså bilden av ett mera subtilt förtryck än i den färdigutvecklade totalitära staten. Det är mera en fråga om dåligt debattklimat jämte risken att förlora i befordringsgången om man kritiserar regeringspolitiken.

Bryt tystnaden!

Trots den mörka bild jag här tecknat

över debattklimatet i statsförvaltningen, vill jag ändå uppmana alla att i mån av tid och ork delta i den offentliga debatten. Det finns risk att utsättas för ett subtilt förtryck så jag har i och för sig förståelse för dem som inte vill göra det. Men ju fler vi blir som deltar i debatten desto mindre är sannolikt risken att bli utsatt för repressalier.

Och bryter inte fler tystnaden riskerar både jag och mina tysta kamrater och alla andra att i framtiden få leva i ett samhällssystem som ingen av oss vill leva i. **OCH DET BLIR ETT TYST SAMHÄLLE.**